

Bezbednost i zdravlje na radu- osnovni pojmovi i obrazovanje

Bojana Zoraja

Sadržaj

- Osnovni pojmovi prema Zakonu o bezbednosti i zdravlju na radu.
- Ko ima pravo na bezbednost?
- Akt o proceni rizika.
- Obaveze poslodavca.
- Šta je uzrok nesreće na radu?
- Kako sprečiti nesreće na radu?
- Obrazovanje i obuke

Osnovni pojmovi - BZNR

- Bezbednost i zdravlje na radu jeste obezbeđivanje takvih uslova na radu kojima se, u najvećoj mogućoj meri, smanjuju povrede na radu, profesionalna oboljenja i oboljenja u vezi sa radom i koji pretežno stvaraju pretpostavku za puno fizičko, psihičko i socijalno blagostanje zaposlenih;

Osnovni pojmovi - Preventivne mere

- Preventivne mere jesu sve mere koje se preduzimaju ili čije se preduzimanje planira na svim nivoima rada kod poslodavca, radi sprečavanja povređivanja ili oštećenja zdravlja zaposlenih;

Osnovni pojmovi - BZNR

- **Zaposleni** – jeste domaće ili strano fizičko lice koje je u radnom odnosu kod poslodavca, kao i lice koje po bilo kom osnovu obavlja rad ili se osposobljava za rad kod poslodavca, osim lica koje je u radnom odnosu kod poslodavca radi obavljanja poslova kućnog pomoćnog osoblja.
- **Poslodavac** – jeste domaće ili strano pravno lice, fizičko lice koje zapošljava, odnosno radno angažuje jedno ili više lica.
  - kao poslodavac u smislu ovog zakona smatra se i fizičko lice koje po bilo kom pravnom osnovu obezbeđuje posao zaposlenom
  - kao poslodavac smatra se i fizičko lice koje sa članovima svog porodičnog domaćinstva obavlja privrednu ili drugu delatnost;

Osnovni pojmovi - BZNR

- **Predstavnik zaposlenih** jeste lice izabrano da predstavlja zaposlene u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu kod poslodavca;
- Uloga predstavnika za zdravlje i bezbednost na radnom mestu je da proaktivno (znači preduzimanje akcije pre nego što postane opasnost) spreče izlaganje radnika profesionalnim oboljenjima.
- To se postiže tako što se bezbednim upravljanjem eliminišu opasnosti ili se drže pod kontrolom, kada one ne mogu biti eliminisane. Postupci koji pomažu u ostvarivanju ciljeva u oblasti zaštite na radu su:
  - Dobro informisanje o različitim opasnostima usvom poslu i mogućim rešenjima za kontrolu tih opasnosti.
  - Zajednički rad sa sindikatom i poslodavcem na identifikaciji i kontroli opasnosti u kompaniji.

Osnovni pojmovi - Radno mesto i radna okolina

- Radno mesto jeste prostor namenjen za obavljanje poslova kod poslodavca (u objektu ili na otvorenom kao i na privremenim i pokretnim gradilištima, objektima, uređajima, saobraćajnim sredstvima, i sl.) u kojem zaposleni boravi ili ima pristup u toku rada i koji je pod neposrednom ili posrednom kontrolom poslodavca;
- Radna okolina jeste prostor u kojem se obavlja rad i koji uključuje radna mesta, radne uslove, radne postupke i odnose u procesu rada;

Osnovni pojmovi – Sredstvo za rad

Sredstvo za rad obuhvata:

- (1) **objekte koji se koristi kao radni i pomoćni prostor**, uključujući i objekat na otvorenom prostoru, sa svim pripadajućim instalacijama (instalacije fluida, grejanje, električne instalacije i dr.),
- (2) **opremu za rad** (mašina, uređaj, postrojenje, instalacija, alat i sl.) koja se koristi u procesu rada,
- (3) **konstrukcije i objekte za kolektivnu bezbednost i zdravlje na radu** (zaštita na prelazima, prolazima i prilazima, zakloni od toplotnih i drugih zračenja, zaštita od udara električne struje, opšta ventilacija i klimatizacija i sl.),
- (4) **pomoćna konstrukcije i objekte, kao i konstrukcije i objekte koji se privremeno koristi za rad i kretanje zaposlenih** (skela, radna platforma, tunnelska podgrada, konstrukcija za sprečavanje odrona zemlje pri kopanju dubokih rovova i sl.),
- (5) **drugo sredstvo koje se koristi u procesu rada ili je na bilo koji način povezano sa procesom rada;**

Osnovni pojmovi - Sredstvo i oprema za ličnu zaštitu

- Sredstvo i oprema za ličnu zaštitu na radu jeste odeća, obuća, pomoćne naprave i uređaji koji služe za sprečavanje povreda na radu, profesionalnih oboljenja, bolesti u vezi sa radom i drugih štetnih posledica po zdravlje zaposlenog;

Osnovni pojmovi - Opasne materije

- Opasne materije jesu eksplozivne, zapaljive, oksidirajuće, otrovne, gadne, zarazne, korozivne, kancerogene i radioaktivne materije utvrđene standardima i drugim propisima, a koje se proizvode, koriste ili skladište u procesu rada, kao i materije čija su svojstva, kada su vezane za neke supstance, opasna po život i zdravlje zaposlenih;

- <https://www.youtube.com/watch?v=h8IeJZsz-Sw>

Osnovni pojmovi - Opasnost i opasna pojava

- Opasnost jeste okolnost ili stanje koje može ugroziti zdravlje ili izazvati povredu zaposlenog;
- Opasna pojava jeste događaj kojim su ugroženi ili bi mogli da budu ugroženi život i zdravlje zaposlenog ili postoji opasnost od povređivanja zaposlenog;

Osnovni pojmovi - Rizik i akt o proceni rizika

- Rizik jeste verovatnoća nastanka povrede, oboljenja ili oštećenja zdravlja zaposlenog usled opasnosti;
- Akt o proceni rizika jeste akt koji sadrži opis procesa rada sa procenom rizika od povreda i/ili oštećenja zdravlja na radnom mestu u radnoj okolini i mere za otklanjanje ili smanjivanje rizika u cilju poboljšanja bezbednosti i zdravlja na radu;

Osnovni pojmovi - Procena rizika

- Procena rizika jeste sistematsko evidentiranje i procenjivanje svih faktora u procesu rada koji mogu uzrokovati nastanak povreda na radu, oboljenja ili oštećenja zdravlja i utvrđivanje mogućnosti, odnosno načina sprečavanja, otklanjanja ili smanjenja rizika;

Akt o proceni rizika

- Poslodavac je dužan da:
  - donese akt o proceni rizika u pismenoj formi za sva radna mesta u radnoj okolini i da utvrdi način i mere za njihovo otklanjanje,
  - izmeni akt o proceni rizika u slučaju pojave svake nove opasnosti i promene nivoa rizika u procesu rada.
- Akt o proceni rizika zasniva se na utvrđivanju mogućih vrsta opasnosti i štetnosti na radnom mestu u radnoj okolini, na osnovu kojih se vrši procena rizika od nastanka povreda i oštećenja zdravlja zaposlenog.

Osnovni pojmovi - Povećani rizik-radno mesto

- Radno mesto sa povećanim rizikom jeste radno mesto utvrđeno aktom o proceni rizika na kome, i pored potpuno ili delimično primenjenih mera u skladu sa ovim zakonom, postoje okolnosti koje mogu da ugroze bezbednost i zdravlje zaposlenog;

Profesionalna oboljenja

- Tokom rada na radnika u njegovoj radnoj okolini deluju mnogi uticaji. Kao posledica delovanja štetnih uticaja na radnika, mogu se pojaviti **profesionalna oboljenja**.
- *Profesionalna oboljenja se mogu javiti naglo, nakon kratkotrajnog delovanja neke štetnosti ili kao posledica dugotrajne izloženosti delovanju neodgovarajućim uslovima rada, štetnim fizičkim uticajima (buka, vibracije, zračenja i sl.) kao i nepovoljnim hemijskih i biološkim uslovima na radu.*

Profesionalna oboljenja

- Iako se ne ubrajaju u profesionalne bolesti, bolesti zavisnosti (pušenje, alkoholizam, droga) štetno deluju na centralni nervni sistem, smanjuju radnu sposobnost i stalna su opasnost za svakog radnika i njegovu okolinu.
- Bolesti koje se javljaju kod radnika koji obavljaju posao, ali nisu specifične samo za određenu profesiju nazivaju se **bolesti u svezi s radom** (*svi oblici prehlada do kojih dolazi zbog rada na otvorenom, oboljenja kičme i lokomotornog sistema*).

Povrede na radu

- *Pod pojmom nezgoda podrazumeva se neželjen i nepredvidivi događaj koji ima za posledicu povredu radnika, materijalnu štetu na imovini ili zagađenje radne i/ili životne sredine.*
- **Povredom na radu smatra se svaka povreda radnika izazvana neposrednim i kratkotrajnim mehaničkim, fizičkim ili hemijskim delovanjem, kao i povrede uzrokovane naglim promenama položaja tela, iznenadnim opterećenjem tela ili drugim promenama fiziološkog stanja organizma, ako je takva ozleda uzročno vezana za obavljanje poslova na kojima radnik radi.**
- *Povrednom na radu smatra se i ozleda radnika nastala prilikom redovnog puta od mesta stanovanja do mesta rada ili obrnuto kao i na službenom putu.*

Povrede na radu

- Osnovni zadatak u sprovođenju mera zaštite na radu je da se na pravom mestu utiče na smanjenje broja nezgoda, a ne povreda.
- Povreda je krajnji nepovoljni rezultat niza događaja, koji su međusobno uslovljeni.
- Poznato je da se pri obavljanju nekih poslova događa znatno više nezgoda nego pri obavljanju drugih poslova. *Tako se, zbog različitog stepena opasnosti, događa više nezgoda pri obavljanju poslova sa mašinama ili u građevinarstvu nego pri obavljanju kancelarijskih poslova.*
- Međutim, pri obavljanju poslova jednakog stepena opasnosti mogu se uočiti značajne razlike u učestalosti pojave nezgoda kod pojedinaca.
- Iz navedenom proizilazi da nezgode na radu osim od objektivnih okolnosti zavise i od osobina radnika (subjektivni uticaj).
- *Povrede pri radu nastaju kao posledica poremećaja u odnosima čoveka i radne okoline.*

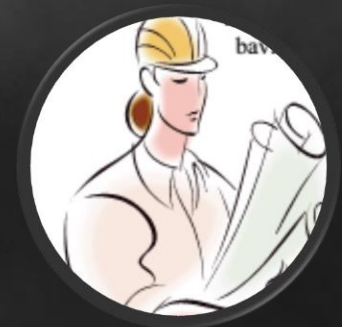
Povrede na radu

- **Povreda na radu** je krajnja karika u lancu uzroka koji su je prouzrokovali. Povredi prethodi **nezgoda** kao neželjeni neplanirani događaj. Nezgodi prethodi nečija **greška**.
- Najčešće je to ljudska greška koja može biti direkta (*kada radnik radi ne poštuje pravila zaštite na radu i sam nastrada*), ali i indirektna, kada pogreši neko drugi, a radnik nastrada (*projektant, proizvođač mašine, poslovođa/nadređeni ili drugi radnik*).

- <https://www.youtube.com/watch?v=bTbonpb6hZE>

Osnovni pojmovi - Lice za bezbednost

- Lice za bezbednost i zdravlje na radu jeste lice koje obavlja poslove bezbednosti i zdravlja na radu, ima položen stručni ispit o praktičnoj osposobljenosti i koje poslodavac pismenim aktom odredi za obavljanje tih poslova;

Osnovni pojmovi - Pravno lice

- Pravno lice za obavljanje poslova pregleda i ispitivanja opreme za rad i ispitivanja uslova radne okoline, odnosno hemijskih, bioloških i fizičkih štetnosti (osim jonizujućih zračenja), mikroklimе i osvetljenosti jeste pravno lice kojem je ministar nadležan za rad izdao licencu, u skladu sa ovim zakonom;

Osnovni pojmovi - Odgovorno lice, licenca

- Odgovorno lice za obavljanje pregleda i ispitivanja opreme za rad i ispitivanja uslova radne okoline, kao i za potpisivanje stručnih nalaza, jeste lice sa licencom za vršenje tih poslova (u daljem tekstu: odgovorno lice);
- Licenca jeste ovlašćenje koje ministar nadležan za rad daje pravnom ili fizičkom licu za obavljanje određenih poslova u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, u skladu sa ovim zakonom.

Osnovni pojmovi - Medicina rada

- Služba medicine rada jeste služba kojoj poslodavac poveri obavljanje poslova zaštite zdravlja zaposlenih;
- Stručni nalaz jeste izveštaj o izvršenom pregledu i ispitivanju opreme za rad ili ispitivanju uslova radne okoline sa zaključkom da li su primenjene ili nisu primenjene propisane mere za bezbednost i zdravlje na radu;

Ko ima pravo na bezbednost?

- Pravo na bezbednost i zdravlje na radu imaju:
- 1) zaposleni;
- 2) učenici i studenti kada se nalaze na obaveznom proizvodnom radu, profesionalnoj praksi ili praktičnoj nastavi (radionice, ekonomije, kabineti, laboratorije i dr.);
- 3) lica koja se nalaze na stručnom osposobljavanju, prekvalifikaciji ili dokvalifikaciji;
- 4) lica na profesionalnoj rehabilitaciji;
- 5) lica koja se nalaze na izdržavanju kazne zatvora dok rade u privrednoj jedinici zavoda za izvršenje kazne zatvora (radionice, gradilišta i sl.) i na drugom mestu rada;
- 6) lica na dobrovoljnim i javnim radovima organizovanim u opštem interesu, radnim akcijama i takmičenjima u vezi sa radom;
- 7) lica koja se zateknu u radnoj okolini radi obavljanja određenih poslova, ako je o njihovom prisustvu upoznat poslodavac.

Obaveze poslodavca

- Poslodavac je dužan da obezbedi zaposlenom rad na radnom mestu i u radnoj okolini u kojima su sprovedene mere bezbednosti i zdravlja na radu.
- Poslodavac je dužan da obezbedi da radni proces bude prilagođen telesnim i psihičkim mogućnostima zaposlenog, a radna okolina, sredstva za rad i sredstva i oprema za ličnu zaštitu na radu budu uređeni, odnosno proizvedeni i obezbeđeni, da ne ugrožavaju bezbednost i zdravlje zaposlenog.

Šta je uzrok nesreće na radu?

- Tri (najčešća) uzroka nesreće na radu su:
- 1. Slučajni događaji.
- 2. Opasni radni uslovi.
- 3. Opasni postupci zaposlenog.

Opasnosti na radnom mestu

Opasni uslovi rada jedan od glavnih uzroka nesreće. Faktori:

- Neadekvatna zaštitna oprema.
- Neispravna oprema.
- Nebezbedno skladištenje.
- Loše osvetljenje.
- Loša ventilacija.
- Drugi uslovi: stres, konfliktne situacije...

Opasni postupci

- Bacanje materijala.
- Opasna brzina rada.
- Isključivanje sigurnosne opreme zbog brzine rada.
- Podizanje tereta na pogrešan način.

Kako sprečiti nesreće na radu?

- Otkloniti opasnosti na radnom mestu (otpad, klizav pod).
- Sprovođenje selekcije sa ciljem da se smanji broj opasnih postupaka (odstraniti “nesposobne” za taj posao).
- Upotreba postera i drugih vidova propagande.
- Obuka o bezbednosti.
- Podsticanje radnika na brigu o bezbednosti.
- Isticanje posvećenosti top menadžmenta.
- Razvoj kulture zasnovane na očuvanju bezbednosti (timski rad, komunikacija).
- Bezbednosna pravila.
- Utvrđivanje konkretnih bezbedonosnih ciljeva.
- Redovno proveravanje zdravstvenih i bezbedonosnih uslova.
- Zaštita ranjivih zaposlenih.

Obrazovanje-obuke-osposobljavanje kao preventivna mera

- Bolje sprečiti nego lečiti!
- Vanredna situacija, povreda na radu, nepredvidiva po svom vremenu, obimu i trajanju → PREVENTIVNE mere smanjuju mogućnost nastanka, trajanje i obim kroz brojne akcije: tehničko-tehnološke, planiranje...i veoma bitno-EDUKACIJU!

- <https://www.youtube.com/watch?v=7LjTvVKLWik>